

Financiële prikkel

Algemeen	
Beschrijving instrument:	<p>Financiële instrumenten hebben vaak een directe sturing. Door bepaald gedrag financieel aantrekkelijk te maken en ander gedrag financieel onaantrekkelijk, stimuleert de overheid dat actoren hun gedrag aanpassen. Overigens is het doel van financiële instrumenten niet altijd primair om gedrag te beïnvloeden. De instrumenten kunnen bijvoorbeeld ook gebruikt worden voor herverdeling van rijk naar arm (inkomstenbelasting) of van spreiding van risico's (ziektkostenpremies)). Het doel van regulerende belastingen is daarentegen wel primair gedragsbeïnvloeding.</p> <p>In het geval van eigen bijdragen kan het doel zijn om een drempel op te werpen, zodat niet te snel gebruik wordt gemaakt van een bepaald publiek goed. De eigen bijdrage kan echter tevens bedoeld zijn om de voortbrenging van dat goed (mede) te financieren.</p> <p>In het geval van accijnzen (op sigaretten of benzine bijvoorbeeld) is de bedoeling veelal om aan te zetten tot een verminderd gebruik van goederen die als belastend worden gezien (demerit goods).</p>
Kwalificatie instrument:	Financiële prikkels zijn formele beleidsinstrumenten, waarbij de overheid kiest voor een relatief grote mate van dwang. De overheid stelt zich niet op hetzelfde niveau op als de te beïnvloeden actoren, maar daar boven. Belastingen, accijnzen en dergelijke zijn daarmee dus verticale instrumenten bij uitstek. De instrumenten kwalificeren als economische regulering omdat er niet via bijvoorbeeld ge- en verboden door de overheid zaken worden afgedwongen. Belastingen en heffingen zijn verder te zien als financieel-economische vormen van repressieve beleidsinstrumenten.
Juridische definitie:	Belastingen en heffingen zijn gebaseerd op onder meer de Algemene wet inzake rijksbelastingen en voor lokale overheden op onder meer de Gemeentewet.
Kenmerken op een rij	
Wie stelt de regels op? Met wie worden de regels opgesteld?	Overheid: rijksoverheid (nationale belastingen, accijnzen) of decentrale overheden (gemeentelijke heffingen). De hoogte van eigen bijdragen ed. wordt veelal door de rijksoverheid in samenspraak met de publieke instellingen bepaald.
Dwingendheid (mate van beperking gedragsvrijheid)	Financiële prikkels hebben een dwingend karakter. Belastingen, accijnzen en veel heffingen gelden 'voor iedereen' (generiek) en kunnen door de overheid afgedwongen worden. Bij eigen bijdragen hangt de afdwingbaarheid af van de gemaakte afspraken.
Hardheid (juridische binding)	Bij financiële prikkels is sprake van een sterke juridische binding, omdat de genoemde financiële prikkels doorgaans door middel van wet- en regelgeving worden vastgelegd en 'afdwingbaar' zijn.
Handhaafbaarheid (toezicht, controle en bestraffing):	Handhaving door de belastingdienst of anderszins (bijvoorbeeld ook via product- of bedrijfschappen).

	<p>Doordat genoemde financiële instrumenten een wettelijke basis kennen, is handhaving eenvoudiger dan bij meer vrijblijvende instrumenten. Aan de handhaving zijn wel hoge kosten verbonden. Denk aan de kosten die worden gemaakt om de belastingdienst draaiende te houden, maar denk ook aan de kosten die moeten worden gemaakt om bij de verschillende loketten eigen bijdragen en accijzen te kunnen innen. In het geval van de alcoholaccijns is dat eenvoudiger (de productprijs is simpelweg hoger), dan bij de zorg (waar apart betaald moet worden of zaken verrrekend moeten worden).</p> <p>De handhaafbaarheid en inning van belastingen en accijzen is voorts geregeld via de zogenoemde invorderingswet (uitgegeven op 30 mei 1990).</p>
Reikwijdte (gerichtheid)	De prikkels kunnen gericht zijn op bedrijven, burgers of maatschappelijke organisaties.
Wetgevend kader	Gerelateerd aan de vorm waarin de financiële prikkel verstrekt wordt.
Evaluatie	
Wat is er bekend over de (kosten)effectiviteit?:	De kosteneffectiviteit van de inzet van belastingen, heffingen en eigen bijdragen en dergelijke varieert naar de specifieke omstandigheden en doelgroepen. In beginsel is de effectiviteit vooral afhankelijk van de mate waarin de doelgroep haar gedrag laat hangen van prijsprikkels. Op sommige beleidsdossiers voorziet de prijs dan in sterke prikkels en in andere minder (bijvoorbeeld in het geval van probleemdrinkers, die weinig gevoelig zijn voor een verhoging van de accijns op alcohol).
Voordelen	<ul style="list-style-type: none"> • Belastingen, heffingen en eigen bijdragen werken over het algemeen direct in op de afwegingen die burgers en bedrijven maken. • Financiële instrumenten kunnen of budgetneutraal ingezet worden of leveren geld op.
Nadelen	<ul style="list-style-type: none"> • Bij een lage prijselasticiteit is de effectiviteit van de financiële prikkel laag.
Slaagfactoren:	<ul style="list-style-type: none"> • Financiële gedragsprikkels werken beter indien de doelgroep prijsgevoelig is.
Faalfactoren:	<ul style="list-style-type: none"> • Indien er teveel verschillende belastingen, heffingen ed. zijn, kan het maatschappelijk draagvlak voor het instrument verkleinen.